

ISSN 2710-3056

Grail of Science

Periodical scientific journal

No 12-13 April
2022

The issue of journal contains

Proceedings of the III Correspondence
International Scientific and Practical Conference

AN INTEGRATED APPROACH TO SCIENCE MODERNIZATION: METHODS, MODELS AND MULTIDISCIPLINARITY

held on April 29th, 2022 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)
LLC International Centre Corporate Management (Vienna, Austria)

OUCI
Open Ukrainian Citation Index

Euro Science Certificate № 22365
dated 20.03.2022

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

GRAIL OF SCIENCE

№ **12-13** April, 2022
with the proceedings of the:

III Correspondence International Scientific and Practical Conference

AN INTEGRATED APPROACH TO SCIENCE MODERNIZATION: METHODS, MODELS AND MULTIDISCIPLINARITY

held on April 29th, 2022 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)

LLC International Centre Corporate Management (Vienna, Austria)

**EUROPEAN
SCIENTIFIC
PLATFORM**

**International Centre
Corporate Management**

Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»

№ 12-13 (Квітень, 2022) : за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary», що проводилася 29 квітня 2022 року ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporate Management» (Відень, Австрія).

Editor in chief: Mariia Holdenblat

Deputy Chairman of the Organizing Committee: Rachael Aparo

Responsible for e-layout: Tatiana Bilous

Responsible designer: Nadiia Kazmina

Responsible proofreader: Hryhorii Dudnyk

International Editorial Board:

Alona Tanasiichuk - D.Sc. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Marko Timchev - D.Sc. (Economics), Associate professor (Republic of Bulgaria)
Nina Korbozerova - D.Sc. (Philology), Professor (Ukraine)
Yuliia Voskoboinikova - D.Sc. (Arts) (Ukraine)
Svitlana Boiko - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Volodymyr Zanora - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Iryna Markovych - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Nataliia Mykhalitska - Ph.D. (Public Administration), Associate professor (Ukraine)
Anton Kozma - Ph.D. (Chemistry) (Ukraine)
Dmytro Lysenko - Ph.D. (Medicine), Associate professor (Ukraine)
Yuriy Polyezhyayev - Ph.D. (Social Communications), Associate professor (Ukraine)
Alla Kulichenko - D.Sc. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)
Taras Furman - Ph.D. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)
Mariana Vereskliia - Ph.D. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)
Siarhei Rybak - Ph.D. (Law), Associate professor (Republic of Belarus)
Anatolii Kornus - Ph.D. (Geography), Associate professor (Ukraine)
Tetiana Luhova - Ph.D. (Arts), Associate professor (Ukraine)

The conference is included in the catalog of International Scientific Conferences; approved by ResearchBib and certified by Euro Science Certification Group (Certificate № 22365 dated March 20th, 2022).

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

The journal is included in the international catalogs of scientific publications and science-based databases: Index Copernicus, CrossRef, Google Scholar and OUCI.

Conference proceedings are indexed in ICI (World of Papers), CrossRef, OUCI, Google Scholar, ResearchGate, ORCID and OpenAIRE.

Свідоцтво про державну
реєстрацію друкованого ЗМІ:
КВ 24638-14578ПР, від 04.11.2020

Certificate of state
registration of mass media:
КВ 24638-14578ПР of 04.11.2020

DOI 10.36074/grail-of-science.29.04.2022.141

ЕКОТУРИСТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗБУДОВИ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Царик Любомир Петрович

д-р. географ. наук, професор, завідувач кафедри геоекології та методики навчання екологічних дисциплін

ТНПУ ім. В. Гнатюка, Україна

Кузишин Андрій Васильович

д-р. географ. наук, доцент кафедри географії України і туризму

ТНПУ ім. В. Гнатюка, Україна

Царик Петро Любомирович

канд. географ. наук, доцент кафедри географії України і туризму

ТНПУ ім. В. Гнатюка, Україна

Кузик Ігор Романович

доктор філософії, асистент кафедри геоекології та методики навчання екологічних дисциплін

ТНПУ ім. В. Гнатюка, Україна

Анотація. Розглянуто проблеми розвитку екологічного туризму у Тернопільській області, зокрема на території національних природних і регіональних ландшафтних парків. Проаналізовано критерії забезпеченості рекреаційними ресурсами природно-рекреаційних районів Тернопільщини. Запропоновано перспективні напрями рекреаційної діяльності у Кременецькому, Подільському та Подністерському рекреаційних районах.

Ключові слова: Тернопільська область, рекреаційні послуги, екологічний туризм, рекреаційні ресурси, національні природні парки.

Рекреаційне і заповідне природокористування сьогодні доцільно розглядати як екологоощадливі види, частка яких у просторовій структурі регіональних господарських систем істотно зростає за умови реалізації загальнодержавної програми формування національної екомережі і становитиме не менше 30%. У сукупності із лісо- і водокористування мала б сягати 50-60% загальних площ, що дало б можливість конструктивно збалансувати загальне природокористування у регіонах.

Розвиток туризму і рекреації супроводжується створенням інфраструктури, розробкою туристичних маршрутів, освоєнням нових зон відпочинку, формуванням специфічного туристичного продукту. Цей поступальний розвиток потребує розробки спеціальної стратегії територіального розвитку, механізмом здійснення якого має бути процедура ландшафтного планування. Необхідність визначення просторових меж композиційних елементів туристсько-рекреаційних систем продиктована необхідністю їх співставлення з ландшафтною структурою території і аналізом адекватності правового режиму землекористування. Ідеальне співставлення композиційних туристсько-рекреаційних елементів з ландшафтною структурою території формується у межах територій НПП і РЛП, частково у межах ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, де виділено ряд функціональних зон.

Розвиток «індустрії відпочинку» для території Тернопільщини з високою щільністю населення, значною освоєністю території, низькою лісистістю передбачав потреби у нових рекреаційних площах. Саме тому, наприкінці минулого століття в Україні з'являється нова багатофункціональна форма природозаповідання – національні природні парки, згодом – біосферні заповідники, у 90-х роках ХХ ст. – регіональні ландшафтні парки, на початку ХХІ ст. – транскордонні біосферні резервати. Збереження природного різноманіття згідно з концепцією сталого розвитку України, розглядається як природна основа збалансованого розвитку держави. Екологічний туризм, який здійснюється переважно на територіях природно-заповідного фонду, може стати зразком збалансованого використання природних рекреаційних ресурсів, що є одним із принципів сталого розвитку територіальних громад, адміністративних районів, областей [1, 2].

У наукових колах досі тривають дискусії щодо стійкого впливу екотуризму. Сьогодні стало брендовим підв'язувати під нього усі супровідні процеси, що є наближеними до чистого використання території або продукування чистих, «незайманих» продуктів. Є також численні докази зловживань цим терміном, наприклад, Greenwashing («зелена білизна»), тобто спекулювання терміну «еко» неекологічними проектами або веденням бізнесу, що має негативний вплив для природних територій. Цей тип зловживань означає, що споживачі втрачають довіру до екотуризму, і створюється його негативний імідж.

Ось чому найважливішим завданням сьогодення є конкретизація поняття «екотуризм», щоб його можна було інтегрувати з концепцією сталого розвитку туризму та його адаптацією до повсякденної господарської діяльності.

У рамках цих концептуальних засад розвиток рекреаційно-заповідного природокористування в умовах складної еколого-географічної ситуації в Україні має сьогодні пріоритетний характер. Такий розвиток приурочений до просторових структур регіональних екомереж. У традиційних рекреаційних районах Тернопільщини – Кременецькому горбогірному, Товтровому, Опільському і Придністерському ці види природокористування мають бути визначальними у розвитку господарських комплексів [3]. Їх розвиток має пріоритет другого порядку після сільськогосподарського і лісогосподарського природокористування, які мають тут найвищий природно-ресурсний потенціал. В адміністративних районах і територіальних громадах

Тернопільщини розвиток заповідного і рекреаційного природокористування має хоча і підпорядковане значення, однак важливе для збалансування регіонального і господарського комплексу (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії забезпеченості природними рекреаційними ресурсами

Базові критерії Природні райони	Лісистість території, %	Частка природної рослинності, %	Ступінь заповідності, %	Наявність НПП, РЛП, (діючих/перспективних)	Забезпеченість рекреаційною інфраструктурою, бал
Кременецький і горбогірний	25	35	16	1/-/3	7
Товтровий	20	38	15	-/-/1	5
Опільський	30	45	10	-/1/1	4
Подністерський	10	24	19	1/1/-	8

Рекреаційне природокористування на думку дослідників повинно залишатися кондиційним, тобто відповідати наступним критеріям:

- привабливість рекреаційного середовища в значній мірі залежить від наявних природних цінностей, що формують розвиток рекреаційного природокористування;

- розвиток різних форм відпочинку, охоплених природними об'єктами;

- співрозмірність навколишнього середовища з його рекреаційною функцією;

- моніторинг умов та особливостей відпочинку у природньому середовищі (кількісні, якісні показники), з підсиленням функції саморегуляції відповідного екооб'єкту з природним рекреаційним поглинанням;

- врахувати масштаби розвитку природного середовища, повністю адаптувати його до рекреаційних заходів, з точки зору доступності та захисту природнього середовища [1].

Форми охорони природи включаючи природні заповідні території, охоплені конкретними об'єктами з точки зору туризму та відпочинку. Сама філософія створення та функціонування заповідних територій є, з одного боку, створенням природного резервату, а з іншого – для впровадження наукового та дидактичного процесу оцінки цього ж середовища, що має рекреаційну цінність.

Форма активного відпочинку з екологічно значущим наповненням – особливий інтегруючий напрямок рекреаційної діяльності людей, що будують свої взаємовідносини з природою та іншими людьми на основі взаємної вигоди, взаємоповаги та взаєморозуміння – таку сутність екотуризму зазначає О.Ю. Дмитрук [4].

Концептуальні підходи до ландшафто-екологічної оптимізації території, розроблені М.Д. Гродзинським [5], передбачають реалізацію низки поетапних підходів. Зокрема – визначення ландшафтно-екологічних критеріїв і пріоритетів розвитку регіональних господарських систем; досягнення оптимальних

співвідношень між господарськими і природними угіддями; оптимізацію біоцентрично-мережевої структури ландшафтних систем, яка є природною канвою перспективних екомереж, в межах яких зосереджений основний потенціал природоохоронного і рекреаційного природокористування.

Основними критеріями розвитку екотуризму є розташування садиб, які надають послуги з проживання поблизу національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, заказників, пам'яток природи, унікальних природних об'єктів та дотримання власниками цих садиб екологічних стандартів щодо організації побуту і дозвілля, і створення цілої низки програм поринання у світ дикої природи. Отже, успіх розвитку екологічного туризму залежить від якості навколишнього середовища, оскільки туристами цінується саме його незайманість. Тому екологічний фактор перетворюється на економічну категорію: підтримка навколишнього середовища в належному стані економічно вигідна і є запорукою успішного функціонування екотуризму [6] (рис.1).

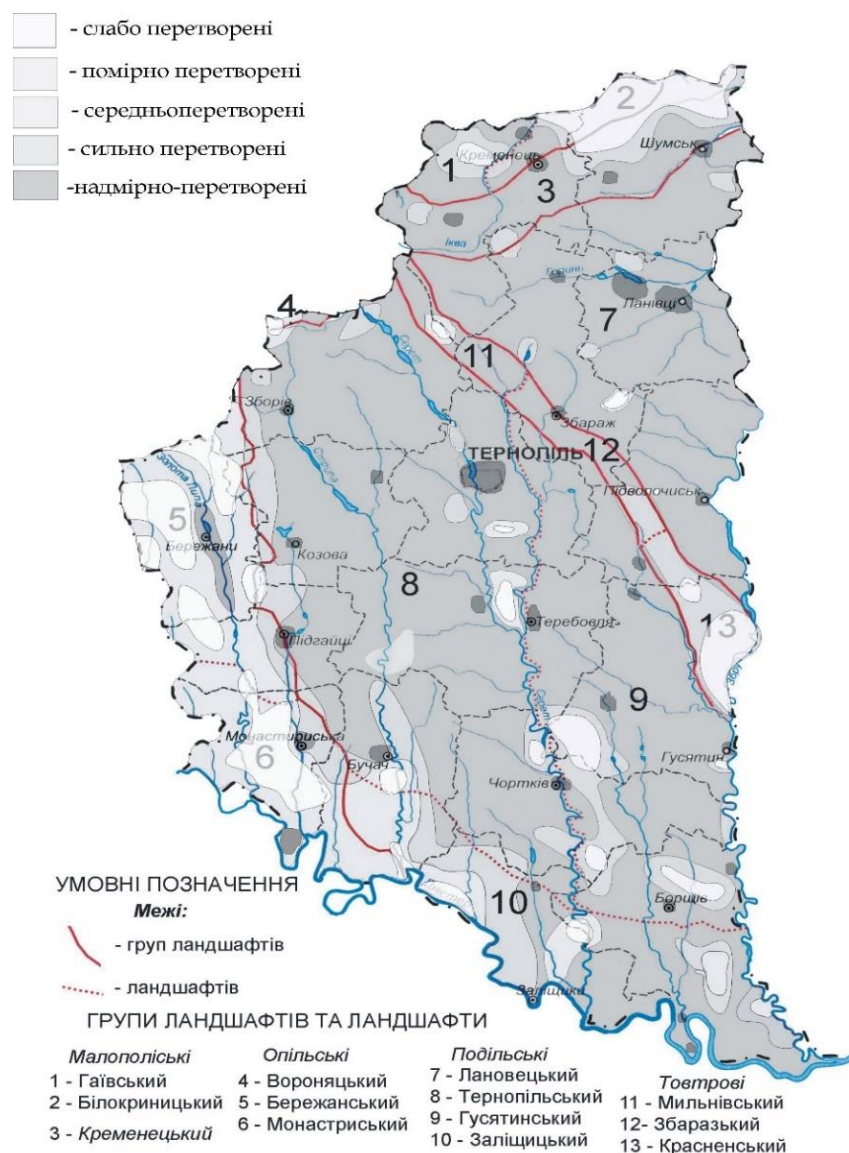

Рис. 1. Ступінь інтегральної перетвореності ландшафтів Тернопільщини [7]

Порівнюючи показники таблиці 1 з ареалами перетвореності природних ландшафтів, відображених на рисунку 1 отримуємо об'єктивне підтвердження сприятливості вказаних ландшафтних районів критеріям розвитку екотуризму.

Вказані ландшафтні райони фактично співпадають з новими адміністративними районами та трьома туристсько-рекреаційними районами: Волинським, Подільським і Подністерським, обґрунтованими Л.П. Цариком та П.Л. Цариком [3]. Фактично спостерігаємо єдність природних, адміністративно-управлінських і рекреаційних територіальних структур.

У межах Кременецького горбогірного району базовими ландшафтними місцевостями для організації екологічного туризму є уступ Подільського плато з урочищами балок та ерозійних останців з сильно змитими здебільшого сірими лісовими ґрунтами [3].

Вказані місцевості є сприятливими для організації рекреаційної діяльності згідно рекреаційного районування Чернок Г.В. [7]. Ці місцевості увійшли до створеного у 2006 році НПН «Кременецькі гори», територія якого є базовою для організації екологічного туризму. Окрім того, в районі наявні інші природно-заповідні об'єкти: Кременецький ботанічний сад, ряд заказників та пам'яток природи, які виступають об'єктами екологічного туризму. У Волинському рекреаційному районі, де розташований НПП, наявні чисельні історико-архітектурні пам'ятки, розвинута рекреаційна інфраструктура, у межах НПП організовано низку еколого-освітніх стежок та туристичних маршрутів, функціонують садиби зеленого туризму, парадром на горі Соколиха, об'єкти спортивної інфраструктури тощо [7].

Наступним районом зі сприятливими умовами для розвитку екологічного туризму є Подільський рекреаційний район. Наявні ландшафтні місцевості в межах Медоборського природного округу та Бережанського горбогір'я з діючими РЛП «Загребелля» та «Зарваницький», перспективними до створення РЛП «Збараські Товтри», НПП «Бережанське Опілля», чисельними заповідними територіями формують сприятливі природні передумови для організації пізнавального туризму і рекреації. Оскільки Бережанське Опілля відзначається розчленованим рельєфом, високою лісистістю (понад 33%), джерелами і потічками з чистою водою, чисельними місцями для збору грибів і ягід, його варто розглядати в якості перспективного для організації пішого, велосипедного і кінного екотуризму [8].

І, нарешті, Подністерський рекреаційний район в межах Чортківського адміністративного району є унікальним в плані організації сплавів по Дністру і нижніх відтинків його допливів в межах НПП «Дністровський каньйон». Каньйоноподібні річкові долини з унікальною наскельно-степовою рослинністю заворожують відвідувачів своєю неповторною природою з чисельними печерами, водоспадами, гротами. Функціонування у межах рекреаційного району НПП і кількох РЛП з проведенням традиційних фестивалів: борщу, коропа, Борщівської вишиванки, лемківської ватри, Джуринфест, щороку приваблюють десятки тисяч туристів [3].

Екологічний туризм – за своєю суттю це пізнавальний і відпочинковий вид туризму, зосереджений на природних територіях, який передбачає заняття різними формами активної рекреації у природних ландшафтах без заповідання

шкоди навколишньому середовищу. Він передбачає організацію подорожей в місцях із відносно незміненою природою, які не ведуть до порушення цілісності екосистем, з метою формування уявлення про природні та культурно-етнографічні особливості цієї території, що створює такі соціально-економічні умови, коли охорона природи стає вигідною місцевому населенню.

Поширена думка, що екотуризм базується на трьох складових: природа, культура і залучені місцеві громади до його організації.

Екотуризм підтримує добробут місцевих громад та надає їм повноваження в інвестуванні і організації екотурів. Екологічний туризм сприятиме сталому розвитку громад, а тому його розвиток у громадах зазначених рекреаційних районів варто вважати пріоритетним.

Список використаних джерел:

- [1] Ljubomyr Tsaryk, Andrii Kuzyshyn & Petro Tsaryk. (2020). Wybrane aspekty ekologicznych wymiarów rozwoju ekoturystyki w sieciach narodowych i regionalnych parków krajobrazowych Ukrainy. *Journal Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, sectio B-Geographia, Geologia*, (12/8), 161-181. DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/b.2020.75.0.161-181>.
- [2] Природні умови та ресурси Тернопільщини. (2011). За ред М.Я. Сивого, Л.П. Царика. Тернопіль: Терно-граф.
- [3] Царик, Л.П. & Царик, П.Л. (2019). До проблеми регулювання рекреаційних навантажень еколого-освітніх стежок природно-заповідного фонду. *Наукові записки ТНПУ. Серія географія*, (2), 163-172. Вилучено з: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14212/1/Tsaryk_Tsaryk.pdf
- [4] Дмитрук, О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Вилучено з: <http://bib.convdocs.org/v10943/?download=file>
- [5] Гродзинський, М. (2014). Ландшафтна екологія. Підручн. К.: Знання.
- [6] Савіцька, О.Л., Савіцька, Н.В. & Погребняк, Л.В. (2017). Екотуризм як важлива складова сталого розвитку України. *Глобальні та регіональні проблеми економіки*. Миколаїв, (15), 122-128. Вилучено з: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/24.pdf>
- [7] Царик, Л.П. & Чернюк, Г.В. (2001). Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу. Тернопіль, Підручники і посібники.
- [8] Царик, Л.П. & Царик, П.Л. (2020). Проектований РЛП «Бережанське Опілля» у системі екомережєвих відносин. *Наукові записки ТНПУ. Серія географія*, (1), 147-156. Вилучено з: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16224/1/TSARYK%2c_TSARYK.pdf